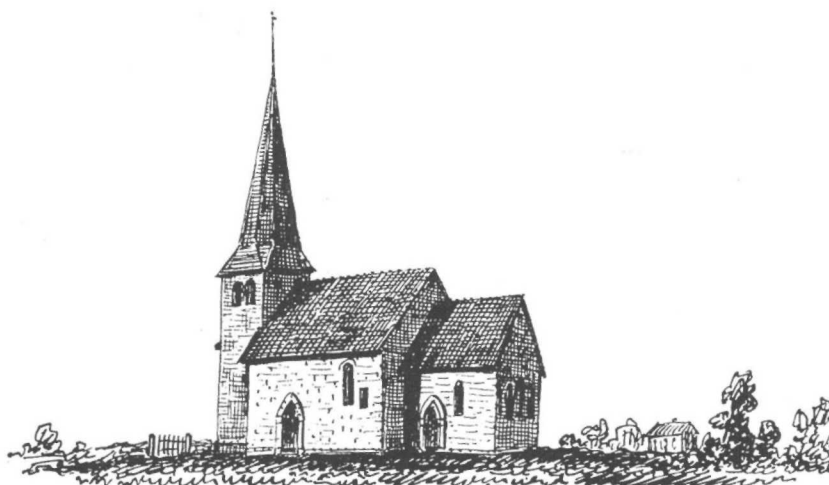

63. Silte kyrka.

Pl. 23.

Litteratur: L 1777, S 151. O. Worm, *Monumenta Danica* (1643), s. 453; J. Peringskiöld, *Monumenta Sveo-Gothorum*, Vol. 8 (Fh 8), bl. 95 o. 101 v:o; G. Wallin, *Analecta Gothlandica* 1, s. 668, 713, 730, 741, 1067; C. G. Hilfeling, *Resejournal* 1799 (F m 57: 6), s. 122; *Kyrkoinventarium* 1830 (ATA); J. G. Liljegren, *Runlära* (1832), s. 153; H. Pipping i *VHAAkad:s Månadsblad* 1900, s. 50; O. v. Friesen, *Anteckningar* 1923 (UUB).

Äldre avbildningar: Två teckningar i Peringskiöld a. a.; teckningar Wallin a. a. s. 713 och 730.

Runristad gravhäll; inlagd i golvet i kyrkans nordöstra hörn. Ljusgrå, finkornig kalksten; till formen trapetsoid. Längd 1,75 m, bredd upptill 0,82 m, nedtill 0,70 m.

Tidigare har hällen legat på annan plats i kyrkgolvet. Den ena av teckningarna i Peringskiölds samlingar (fig. 57) har påskriften: »Vthi Sillte Kyrkia finns under Funten een Steen således påhuggen.» Hilfeling fann den 1799 »på stora gången när man kommer in genom södra kyrkoporten till venster ... Inscription är tämmelig tydelig ännu, men som stenen mycket skymmes av Bänkarna måste jag på ljusa dagen nyttja ljus för att läsa den». Stenen låg kvar på samma plats vid kyrkoinventeringen 1830: »En runsten i gången, något vester om Stordörren, runorna nästan utplånade.» På denna plats har den varit starkt utsatt för nötning genom tramp, och flyttningen till platsen norr om altaret har utan tvivel varit en ren skyddsåtgärd. Ursprungligen har hällen sannolikt legat över en gravplats på kyrkogården. Worm, vår äldsta källa, har ingen närmare uppgift om platsen.

Ristningen har en gång varit mycket vacker, men är numera ganska skadad, särskilt övre delen, varvid också en del av inskriften har gått förlorad. I mitten ett rikt utsirat kors.

Inskriften börjar nedtill i högra hörnet, går närmast uppåt och sedan runt utmed stenens ytterkanter. Runorna stå sålunda på den yttre kantlinjen och läsas utifrån, sålunda i vänstervridande riktning kring stenen. I högra hörnet nedtill står ett kors, som anger inskriftens början. Närmast stå emellertid inskriftens båda slutrunor 116–117 **um** och först därefter första ordet 1–6 **fargair**.

Inskrift (med runor inom [] supplerade efter äldre läsningar):

: fargair : lit : mik : [g]ieara : yfer : s[in : fap]ur : u[k] : moþ[o]r [:] b[ot]frir : [ok] : [rupui :
 5 10 15 20 25 30 35 40 45
 ok : aupuatr] : ok : mik : [+] k[rist]r : ma[i]u : sun napi : alum : sum : hiear : huilas : uair : uk
 50 55 60 65 70 75 80 85 90 95 100
 alum : krisnum : siq[+]um
 105 110 115

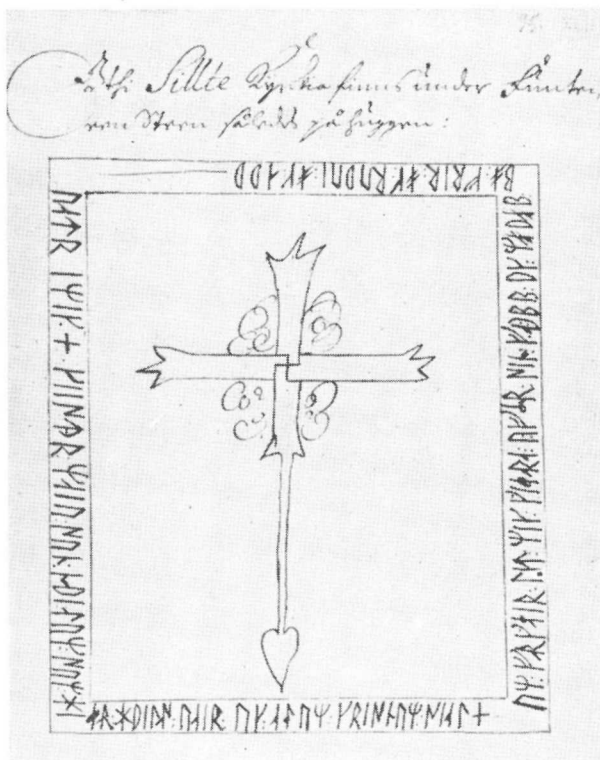

Fig. 57. G 63. Silte kyrka. Efter teckning i Peringskiölds Monumenta, bl. 95.

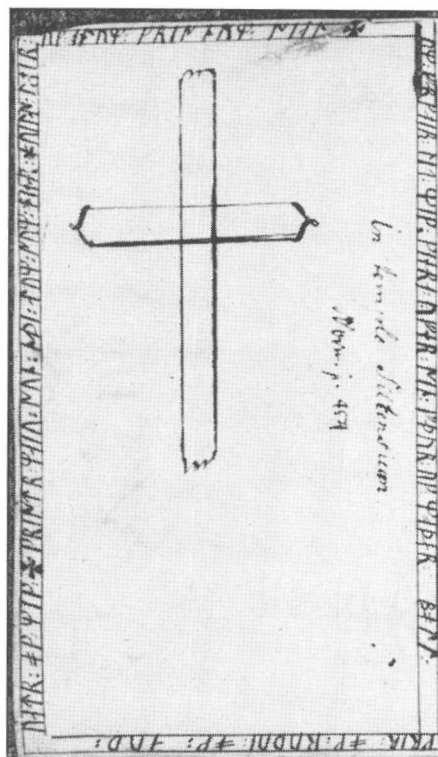

Fig. 58. G 63. Silte kyrka. Efter teckning i Peringskiölds Monumenta, bl. 101.

»Fargair lät göra mig över sin fader och moder Botfrid och Rudvi, och Audvatr (el. Audvaldr) högg(?) mig. Krist, Marias son, vare nådig mot alla, som här under vila, och mot alla kristna själar.»

Till läsningen: 1–6 **fargair** är säkert. **a**-bst i binderunan 2 **ar** är dock borta. 3 **g** tydligt stunget. Bistaven i 13 **g** helt borta. 15, 20 **e** sannolikt stungna. Inga bistavar kunna nu spåras i 34 **o**. Efter 36 **b** är stentytan svårt skadad ända till 59 **o**. Endast 39–42 **frir**: är bevarat. 59–63 **ok** : **mik** är tydligt. Av 71 **a** finns numera endast bistaven kvar, av 72 **i** endast övre delen (svagt); 70 **m** och 73 **u** tydliga. Avståndet mellan runorna talar också för att här har stått **maiu**, icke **mariu**. 88 **e** är stunget; likaså 102 **i**. 95–98 **uair** är tydligt, icke minst 96 **a**. Nedre delen av r. 114–115 är skadad.

Worm: **fargatr lit mik giara yfar faþur uk moþor bofrir ok ruþui ok auþuatr ok mik + kristr mariu sun naþi alum hiar huilas yntir uk olum krisnum sialum**. Orden 22–24 **sin** och 83–85 **sum** äro överhoppade.

I Peringskiölds samlingar finnas två teckningar av G 63. Den bättre [bl. 101 b] av dem (fig. 58) har följande läsning: **farkair : lit : mik : kieāra : yfer : sin : faþur : uk : moþar : boll : krir : ok : ruþui : ok : aup : uatr : ok : mik : + kristr : maiu : sun : naþi : alum : sum : hiear : huilas : untir : uk : alum : krisnum : sial + um**.

Wallins samlingar s. 668 (»Kring en fyrkantig sten»): **farkair; botfrir : ok ruþui : ok : auþuatr; maiu : sun; hiear : huilas : uair**. På den ena av Wallins båda teckningar (s. 713; fig. 59) följande anmärkningsvärda läsningar: **fargair; bo-frir : ok : ruþui : ok : appuatr; maiu : sun; hiear; uair**. På den andra (s. 730; fig. 60): **farkair; bolfrir : ok : ruþui : ok : auþuatr; maiu : sun; hiear; uair**.

Hilfeling: **fargair; gieāra; faþur : uk moþor : botfrir : ok : buþui : ok : auþuatr : ok : mik; 64–69 kistr; r. 93–95 saknas (haplografi); 95–98 unir; r. 99–100 saknas**.

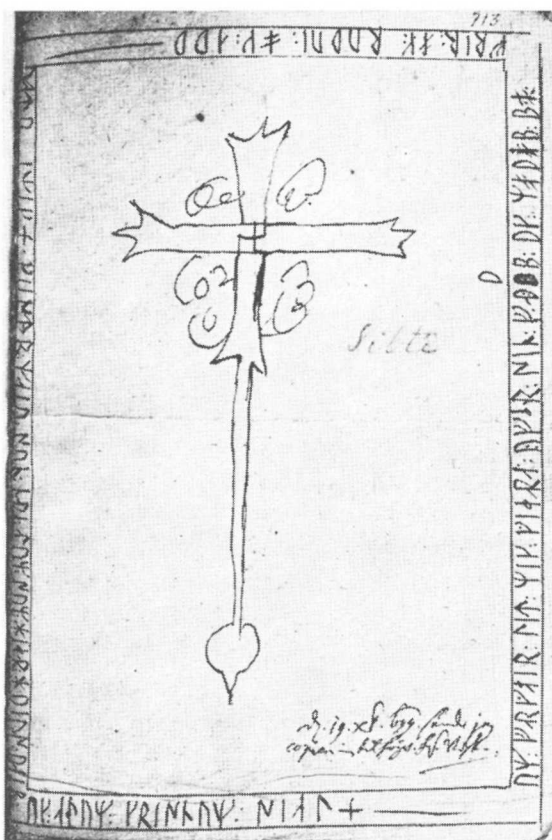

Fig. 59. G 63. Silte kyrka. Efter teckning i Wallins Analecta, s. 713.

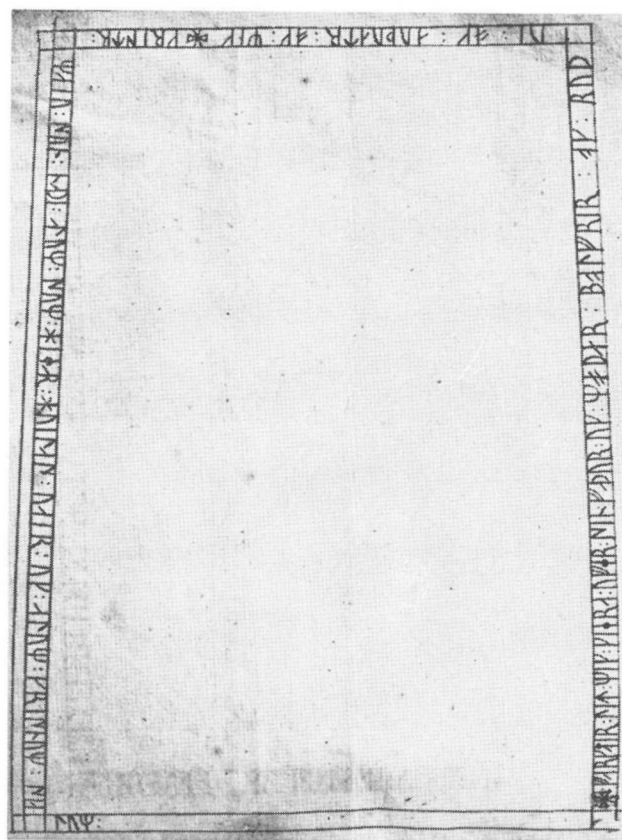

Fig. 60. G 63. Silte kyrka. Efter teckning i Wallins Analecta, s. 730.

C. Säve har granskat inskriften år 1844; men tyvärr kan man här som annars icke vara säker på vad Säve själv har läst och vad han har supplerat från äldre läsningar.

v. Friesens läsning överensstämmer helt med min egen. Sålunda även: **fargair**; **gieāra**; **mop-r**; 95–98 **uair**.

Namnet *Fargair* förekommer även på G 119 i Anga kyrka. Men det tycks f. ö. icke vara känt från fornnordiska källor. Det är fullt regelbundet bildat, och båda lederna äro väl styrkta i namnmaterialet. En man vid namn *Fargair* har alltså låtit göra stenen och lägga den över den grav, där hans fader och hans moder vilade. Deras namn var *Botfrid* och *Rudvi*. Icke *Botvi*, såsom Säve antager. 36–42 **botfrir** är nom., fgutn. *Botfriþr*; om detta mansnamn se G 5. Om kvinnonamnet *Rupvi* se G 13, 33, 100 och S 114. Om växlingen *Rop* : *Rup* i forngutniska personnamn se H. Gustavson, *Gutamålet* 1 (1940), s. 193.

Det därpå följande (r. 51–63) är oklart, ehuru läsningen är säker. Säve har tolkat det: *Ok Aupvatr hiagg mik* »Och Audvat högg mig»; sannolikt riktigt. Liksom i flera andra medeltida gravinskrifter tänkes stenen själv tala: »Fargair lät göra mig»; se härom G 3, G 51 m. fl. Det är då icke gärna möjligt, att det andra *mik* i inskriften (r. 61–63) kan avse någon annan än stenen. Det omtalas först, vem som har låtit göra stenen, d. v. s. bekostat minnesmärket över sina föräldrar. Det är då naturligt, att stenen sedan meddelar namnet på den som har huggit den och ristat runorna, stensemästaren själv. 59–60 **ok** är mycket tydligt; det är onekligen en oväntad beteckning för fgutn. *hiagg* högg. Men inskriften har åtminstone en säker felristning: 95–98 **uair** för **untir undir** under. Och den underliga uppdelningen av ordet 112–117 **sial + um** förvånar. Må-

hända har stenmästaren icke varit särskilt skrivkunnig. 95–98 **uair** kan snarast förstås som beroende på en otydlig eller missförstådd förlaga; ristaren har förbisett **n**-bistaven i en binderuna **ūn**, och han har ansatt bistaven i följande runa för lågt, som **a** i stället för **t**. — Namnet *Aupvatr*, äldre **Aup-hvatr*, förekommer även i inskriften G 123. Möjligt är, att den rätta läsningen är *Aupvaldr*. Detta namn är ännu bättre styrkt; se härom G 11. Det är i så fall möjligt, att den man, som har huggit gravhällen i Silte, är den samme som den Audvald, som har gjort »likstenarna» i grannsocknen Sproge (se G 65).

»Krist, Marias son, vare nådig mot alla, som här under vila, och mot alla kristna själar»: Liknande böner i inskrifterna G 38, 99, 100, 118, S 1.

Om formen *Maiu* (för *Mariu*) se E. Wessén, *Svensk språkhistoria* 1 (6 uppl., 1962), s. 81 (§ 77).

Allum, sum hiar hvilas undir: liknande uttryck förekomma på gravhällarna G 21 Öja och G 65–67 Sproge.

Worm tolkar inskriften sålunda: »Fargatr me fieri curavit in memoriam patris et matris Bosfriri et Rudi et Advateri et sui. Christe Mariæ fili miserere omnium sub hoc saxo quiescentium, et animarum omnium christianorum.» Han kommenterar: »Epitaphium esse constat integræ destinatum familiæ, utpote quod nomina recenset eorum qui hic sepulti; imo autor sibi ipsi quoque destinatum hoc esse voluit.» Han påpekar, att den kopulativa partikeln skrivs omväxlande **uk** och **ok**, och meddelar att inskriften har flera binderunor.

64. Silte kyrka.

Pl. 20.

Litteratur: L 1778, S 152. O. Worm, *Monumenta Danica* (1643), s. 454; J. G. Liljegren, *Runlära* (1832), s. 151; S. B. F. Jansson, Rapport till Riksantikvarien 30/8 1954 (ATA).

Målad runinskrift. Den finns på långhusets södra vägg i kyrkan, strax V om predikstolen, 2,25 m över golvet.

Inskriften är en av de fyra, som äro upptagna i Ole Worms *Monumenta Danica* (1643). Sedan Worm har behandlat gravhällen i Silte kyrka (G 63), fortsätter han: »In eodem hoc templo, supra sellam qvandam parieti insculpta hæc leguntur.

bipin fyri botuipha sial, ranguals arua

*Bid hin furi Botvidha sial Rangvals arva*¹

Ora pro anima Botvidhæ heredis Rangvalti.

Hic non habeo qvod addam cum omnia clara satis.»

Trots detta ger sig Worm in på en mycket äventyrlig historisk kombination, som här må anföras, uteslutande som ett exempel på vår äldsta runforsknings irrvägar. Namnet Ragnvald har intresserat honom. Han erinrar sig det från Snorre Sturluson som namn på en norsk jarl under Harald hårfagers tid, i slutet av 800-talet. »Haud scio an Ragnvaldus hic ille sit qvi historiæ Norvagiæ autori dicitur Ragnvald Jarl, qvique Provinciæ Norvagiæ More dictæ imperitabat, apud qvem devictis regulis cum divertisset Haraldus Harfager ab eo cæsariem suam, qvam multis jam annis aluerat, tonderi voluit ... Quod circa annum Christi DCCCLXX contigit. Quia vero Botvida hic se hæredem Ragnvaldi profitetur, non qvidem eius fuit filius, nomina enim eorum expresse in historia sunt consignata: sed vel nepos, vel ex nepotibus ortus, ut ita hæreditas per tertiam aut qvartam manum ad ipsum sit derivata. Quo circa multis annis post Ragnvaldi ævum hanc positam fuisse inscriptionem satis liquet.»

Worm uppger felaktigt, att inskriften har varit »parieti insculpta», inhuggen eller inristad i väggen.

¹ Ett kommatecken har, förmodligen genom tryckfel, kommit in i runtexten, i stället för i den normaliserade återgivningen.